

A SZOBI-KISTÉRSÉGBEN MEGVALÓSULT HELYI FEJLESZTÉSEK ÉRTÉKELÉSE

EVALUATION OF THE IMPLEMENTED LOCAL DEVELOPMENTS IN THE SZOB SUB-REGION

KÁPOLNAI ZSOMBOR - BAKOSNÉ BÖRÖCZ MÁRIA

Szent István Egyetem, Gödöllő, Magyarország

kapolnaizsombor@freemail.hu, borocz.maria@gtk.szie.hu

Absztrakt

A Szobi-kistérség Pest megye egyik legfejletlenebb térsége, mely a 20. század folyamán határmenti, periférikus helyzetűvé vált, valamint a rendszerváltozás utáni gazdasági változások is negatív hatást gyakoroltak rá. Az elmúlt több mint két évtizedben számos különböző személyes és települési szintű alulról-jövő építkező kezdeményezések, valamint külső beruházásokhoz kapcsolódóak egyaránt megtalálhatóak. Tanulmányunkban az elmúlt években a térségben egyre látványosabban megjelenő alulról-építkező fejlesztések megjelenését, szereplőit és hatásait mutatjuk be.

Kulcsszavak: Nagybörzsöny, Helyi gazdaságfejlesztés, cégélelemzés, SWOT

JEL besorolás: R58

Bevezetés

A helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezéseket bemutató esettanulmányok esetében fontos kérdés, hogy milyen okból kifolyólag került kiválasztásra az adott település. Munkánk során egy kistérségi szintű vizsgálatot követően került kiválasztásra az esettanulmány tárgyát képező település.

Helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések vizsgálatakor figyelembe kell venni azt, hogy milyen tényezők voltak, illetve vannak hatással a helyi termékek és szolgáltatások elterjedésére. Munkánk során a Nagybörzsönyben megvalósult helyi gazdaságfejlesztési törekvéseket vizsgáltuk, különös tekintettel a más térségekben is adaptálható kezdeményezésekre. Fenntarthatóság érdekében tett javaslataink között egyaránt találhatók az alulról építkező (bottom-up) és a felülről vezérelt (top-down) gazdaságfejlesztési elképzelések. Kiemelt hangsúlyt fektetettünk a terepi kutatómunkára, melynek keretében a

Szobi kistérség összes településére kiterjedő cégélemezést készítettünk, különös tekintettel olyan, a helyi gazdaságfejlesztés témakörében elengedhetetlen tényezőkre, mint a helyi termékek értékesítése. A vizsgálni kívánt településen, Nagybörzsönyben a helyi gazdaságfejlesztési törekvéseit meghatározó (kulcs) szereplőkkel találkoztunk.

A Szobi kistérség településeinek helyzete fejlesztéspolitikai szempontból is különleges, mivel hátrányos helyzetű kistérségként, a fejlett Közép-magyarországi régióhoz tartoznak. Így az Európai Unióból érkező forrásokat tekintve kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint a szomszédos Nógrád megyéhez tartozó Rétsági kistérség települései. Az említett térfelosztási problémából fakadó forráshiányt alternatív megoldásokkal igyekeznek áthidalni, csökkenteni annak negatív hatását a településen.

Dolgozatunk tartalmazza a település kiválasztásának indoklását, a megvalósult helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések bemutatását és értékelését, valamint azok több fejlesztésére és más térségekben történő adaptációjára irányuló javaslatainkat.

Nagybörzsöny település példáján keresztül bemutatásra kerül a helyi gazdaságfejlesztés fogalmi rendszere és annak gyakorlati megvalósulása egy periférikus településen.

Módszertan

A helyi gazdaságfejlesztés (HGF) gyakorlati alkalmazásainak bemutatása esettanulmányokon keresztül történik meg, melyek lehetőséget kínálnak a stratégiai tervezés számára a jó gyakorlatok elterjesztésének ösztönzésére és a felmerülő problémák jövőbeni elkerülésére is.

Az Európai Regionális Fejlesztési Alap értékelése már a 2000-2006 közötti időszakban is esettanulmányok útján valósult meg (Handlerné et al. 2012). Az esettanulmányok felé elvárás, hogy a szakirodalom és egyéb adatforrások mellett empirikus kutatásokat is tartalmazzanak. Tanulmányunk készítése során törekedtünk ennek a „kétarcúságnak” a szem előtt tartására. A helyi gazdaságfejlesztés témakörében releváns hazai szakirodalmat feldolgoztuk, statisztikai adataink olyan ellenőrzött forrásokból származnak, mint a KSH, valamint a TeIR adatbázisa.

Primer kutatásunk során négy módszert alkalmaztunk:

- mélyinterjú
- cégélemezés
- SWOT analízis
- mentális térkép

A terepi kutatómunka során mélyinterjúkat készítettünk a helyi gazdaságfejlesztésben érdekelt települési és térségi szereplőkkel egyaránt (a kutatásban közreműködött Nagy-Göde Gergő és Tornay Dávid). Véleményünk szerint ahhoz, hogy megalapozott fejlesztési

tervek készüljenek, nélkülözhetetlen előfeltétel megfelelő helyzetelemzés – jelen esetben (elsősorban) a terepi kutatómunka. Kutatómunkánk során több mint 30 mélyinterjút készítettünk, melyek információiból SWOT elemzést állítottunk össze.

A szobi kistérség településein megtalálható szolgáltatásokat is felmértük, különös figyelmet fordítva a helyi gazdaságfejlesztés egyik alappilléreinek számító helyi termékek értékesítésének meglétére. A szolgáltatások felmérésére a cégélelemzés módszerét használtuk. A cégélelemzés elkészítése rendkívül időigényes, mivel mind a 13 település összes utcáját végigjártuk, felmérve a látható cégeket, majd rendszerezve és összegezve azokat. A cégélelemzés értelmezését megkönnyítette a Szobi kistérség elzárt, külső periferia helyzete. Mivel a Börzsöny-hegység és az Ipoly természetes, a napi szolgáltatásoknak a kistérség településein kívül történő igénybe vételét gátló, nehezítő természeti tényezőként van jelen.

Nagybörzsöny idegenforgalmi kínálatának elemzéséhez segítségünkre volt egy, 2014-ben Vác városába látogató, erdélyi kiránduló csoport. A csoport egy napot töltött Nagybörzsönyben, korábban semmilyen ismerettel nem rendelkeztek a településről. Látogatásuk utáni napon megkértük őket, legyenek szívesek és emlékezetből rajzolják le a településtérképét, a kirándulók a látogatásuk előtt, közben nem tudták, hogy mentális térképet fognak majd rajzolni a településről.

A mentális térkép rajzoltatása módszertani értelemben a kísérletek közé tartozik, hátránya, hogy erősen függ a rajzolók rajzkészségétől (Kiss, 2005). Ugyan a minta elemszám kicsi volt (12 mentális térkép), azonban érdekes eredményekre vezetett, és egy általunk még korábban nem használt elemzési módszert is kipróbálhattunk.

Elemzések, eredmények

Nagybörzsöny kiválasztásának indoklása, a település bemutatása

A helyi gazdaságfejlesztés körében iránymutató jó gyakorlatok bemutatása során talán a leggyakrabban felmerülő kérdés (és sok esetben jogos kritika is), hogy milyen szempont alapján került kiválasztásra a bemutatott település. Hogyan találja meg a kutató a vizsgálandó települést? A véletlen, a szerencse jelen esetben nem a legjobb segítség. Alapos előzetes helyzetelemzést kell végezni a mintául szolgáló település megtalálásának érdekében (Czene-Ricz, 2010). A település kiválasztása két módszer együttes alkalmazása után történt meg. A két módszer: a Szobi kistérség minden településére kiterjedő cégélelemzés, valamint a strukturált mélyinterjúk.

A cégélelemzés során a kistérség 13 települése lett utcáról-utcára végigjárva, felmérve a településeket, mely szolgáltatásokat veheti igénybe a település lakossága és az odalátogatók. A cégélelemzés egy skála készítési technika, mely a hierarchia-elméleten alapszik.

Alapgondolata: a szolgáltatások a mennyiség és a sokféleség alapján hierarchiába szervezhetők (Farkas, 2005). Az általunk készített cégélelemzés, mely a HGF aspektusából készült, azonban árnyalja a cégélelemzés és a településnek a település-hierarchiában betöltött szerepét. A sikeres HGF kezdeményezések részeredményeként a helyi gazdaságban részt vevők köre bővülni fog, azonban ez a bővülés nem egyezik meg a település-hierarchia „rangsorában” történő előmenetellel. A HGF lényegi eleme, hogy periférikus helyzetből induló települések saját, főként humán erőforrásuk sikeres kiaknázásával érhetnek el eredményeket (G. Fekete 2010).

A Szobi kistérség települései közül Nagybörzsönyben található a legtöbb szolgáltatás, a szolgáltatások szerkezetét tekintve látható a település periférikus helyzete, a napjainkban a települések fejlettségével összefüggő szolgáltatások hiányoznak, mint a kozmetikus vagy a pénztárhelyettesítő is. A cégekkel való ellátottság rangsorában elfoglalt előkelő pozícióját Nagybörzsöny egyértelműen a településen megvalósult helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezéseknek köszönheti. A településen a helyi termékek értékesítésének, a szállásadóknak és a vendéglátó egységeknek a száma kiemelkedik a kistérség települései közül (1. táblázat).

A cégélelemzés alapján is látszik, hogy a vizsgált települések közül elsősorban Nagybörzsönyben érdemes a helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések vizsgálatát megkezdeni.

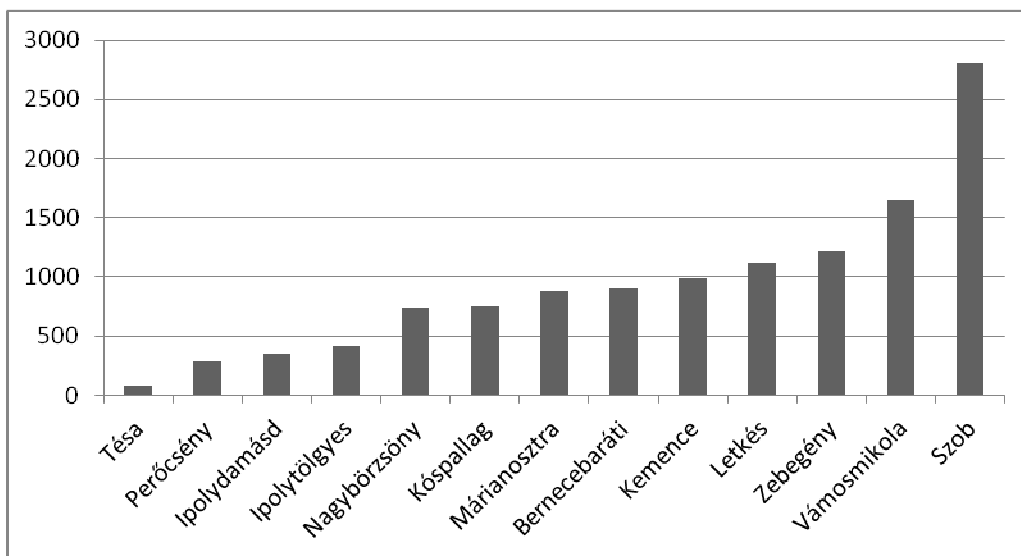
1. táblázat: A szobi kistérség településeinek cégélelemzése
2014

	boltok	kocsmák, vendéglátóipari egységek	autószervíz, autómossó, gumijavítás	szépségápolás, fodrász, kozmetika, szolárium	virág-ajándék	helyi termék árusítása háznál	ruházati bolt	fuvarozás	víz-, gáz-, fűtés	szállítás	tűzép, felfeldolgozó	strand	takarékszövetkezet, pénztárhelyettesítő	idősek otthona	gyógyszertár	kerékpárkölcsönző	posta	összesen
Nagybörzsöny	3	5	0	0	0	13	0	0	0	12	0	0	0	0	0	0	1	34
Zebegény	5	8	0	1	2	1	0	0	1	4	0	1	1	0	1	4	1	30
Szob	5	7	0	3	1	2	2	0	0	2	3	0	2	0	1	0	1	29
Kemence	2	2	0	0	1	0	0	0	0	8	1	1	2	1	1	0	1	20
Bernecebaráti	4	3	0	0	1	1	0	1	0	7	1	0	1	0	0	0	1	20
Vámosmikola	4	3	0	2	1	1	1	0	0	1	0	0	1	1	1	0	1	17
Kőspallag	2	3	0	0	0	0	0	0	0	3	2	0	0	0	0	0	1	11
Letkés	4	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	9
Perőcsény	2	2	0	0	0	1	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	8
Márianosztra	1	2	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	7
Ipolytölgyes	3	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	6
Ipolydamásd	1	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	6
Técsa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Összesen	36	40	1	6	7	21	4	1	1	43	8	2	8	3	4	4	8	197

Forrás: saját gyűjtés és szerkesztés

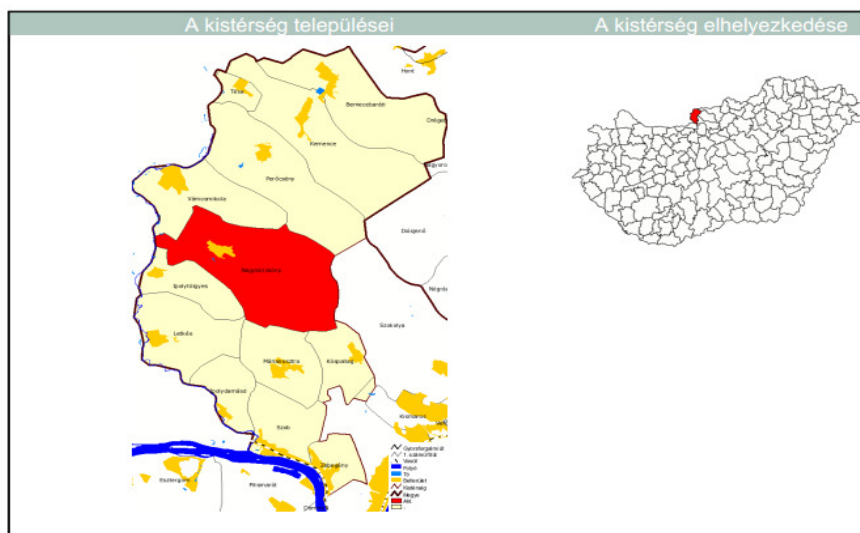
A település rövid bemutatása

Nagybörzsöny Pest megyében a Szobi kistérségben található 600 lakosú község (1. ábra). A kistérség településeit a Börzsöny és az Ipoly fogja közre, így földrajzi értelemben (a külső térben) periférikus helyzetűek. A centrum-periféria elméletet alapján a főváros elérhetősége meghatározó, e tekintetben kulcsfontosságú a vasúti fővonalakkal való ellátottság, így Zebegény és Szob kedvezőbb helyzetben van. (2. ábra). Az Ipoly völgyében fekvő települések közös jellemzője az elvándorlás és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők alacsony aránya.

1. ábra. A vizsgált települések lakosság száma

Forrás: Saját szerkesztés KSH Tájékoztatási adatbázis adatai alapján

2. ábra Nagyborzsöny földrajzi elhelyezkedése

Forrás: teir.vati.hu

Nagyborzsöny első írásos említése II. Vak Béla uralkodásának idejéből, 1138-ból származik, a késő Árpád-korban német telepesek érkeztek a településre (Batizi). A német telepesek (hospesek) felvirágoztatták az arany- és ezüsbányászatot, 1417-ben Zsigmond királytól kapott bányajogot a település 1439-ben már bányaváros. A középkor során máig fennmaradó és a település életére hatással levő építkezések történtek.

A 13. század során épült erődtemplom napjainkban is a leglátogatottabb műemlék Nagyborzsönyben, 5000 főt is meghaladja a templom látogatóinak száma. Az egyedi hangulatú egyházi esküvők helyéül is szolgál, a 2014-es évben már több mint 20 esküvőt tartottak (Gyócsiné Kólig Éva, interjú).

A nagyborzsónyi bányák a 18. század második felére kiürültek, a mezőgazdasági művelés vált elsődlegessé.

Az ipolymenti települések az első világháborút követő határváltozásokból kifolyólag elvesztették korábbi évszázados kapcsolatrendszerüket az Ipoly túl partján fekvő településekkel (Juhász, 1988). A szocializmus évtizedeiben a térségben a szobi vasút valamint az ipolymenti termelő szövetkezetek által létre hozott Szobi Szörpgyártó Vállalat volt a fő foglalkoztató a térségben. A rendszerváltozást követően a piacgazdasági átmenet komoly változásokat hozott a térségre. Szob településen a vasútállomáson is jelentős létszámleépítésre került sor, valamint a térség főfoglalkoztatója a Szobi Szörp is privatizációra került, majd megszűnt. Napjainkban az 1980-as évek végéhez viszonyítva közel 2000 álláshely

szűnt meg. A szobi kistérség földrajzi és társadalmi vonatkozásban is periférikus térséggé vált (Remitzky Zoltán, interjú).

A Szobi kistérség annak ellenére, hogy a Közép-Magyarországi régióhoz tartozik, periférikus jellegű térség földrajzi értelemben a Börzsöny elválasztó hatása miatt, valamint társadalmi értelemben is. A Tápió-mentével Pest megye legelmaradottabb térségei közé tartozik (Pest Megye Területfejlesztési Konceptió 2013). Az Európai Unió támogatási rendszere sem kedvez ezen településeknek, mivel a fejlett Budapestet is magába foglaló Közép-Magyarországi Régióhoz tartozik, így a jelentős értékű pályázati forrásokra sem számíthat. Érdekes összevetés, hogy a Szobi kistérséggel szomszédos, már Nógrád megyéhez és ezáltal a konvergencia régióhoz tartozó Rétsági kistérségben jelenleg is sokkal több nyertes pályázatot találunk (palyazat.gov.hu).

A 2014-2020 időszakban a szobi kistérség (a Börzsöny térségébe tartozó többi településsel egyetemben) a turisztikai rekreációs területek célterülete lesz, ez a célkitűzés kedvező feltételeket teremthet a helyi gazdaságfejlesztésnek, mely tevékenység Nagy-Börzsönyben szervesen kapcsolódik a turizmushoz (Pest Megyei Területfejlesztési Konceptió).

A Nagy-Börzsönyben megvalósult helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések bemutatása

Tegyünk Együtt Nagy-Börzsönyért Egyesület –TENE

Nagy-Börzsönyben a helyi gazdaságfejlesztés elsődleges szereplői a civil szféra és a helyi vállalkozók, az említett két szegmens jelen esetben erősen összetartozik, mivel zömében vállalkozók alkotják, a Tegyük Együtt Nagy-Börzsönyért Egyesületet (TENE), mely összefogja HGF helyi szereplőit.

Helyi termékek értékesítése Nagy-Börzsönyben

A településen az utóbbi években jelentős mértékben bővült a helyi termékek és szolgáltatások kínálata, többek között aszalt gyümölcsök, sajtok, házi húskészítmények, lekvárok, Nagy-Börzsönyi Lepény, étterem, panzió, valamint felújított erdei kisvasút és felújításra váró vízimalom várja a vendégeket. Jelen tanulmányban a leginnovatívabb helyi termék kerül bemutatásra: a Nagy-Börzsönyi Lepény.

Nagy-Börzsönyi Lepény

Márciustól október végéig hetvégenként hagyományos Nagy-Börzsönyi Kemencés Lepényt készítenek, melyeket közvetlenül a készítőik értékesítenek háznál. A településen öt

család foglalkozik lepénykészítéssel, annak érdekében, hogy a kínálat hétvégeken folyamatos legyen, ugyanakkor túlkínálat illetve a forgalmasabb utcákban lakók versenyelőnye ne valósuljon meg, havi beosztást készítenek a sütés rendjéről. A beosztás elérhető a település honlapján, valamint a forgalmasabb pontokban pl. templomok hirdetője, vegyesbolt is ki van függesztve.

A Nagybörzsönyi lepény egy korábbi hagyomány újjáélesztésének jó példája, 2008-tól kezdték meg az értékesítést, a lepény újrafelfedezése a TENE egyesületnek köszönhető. A kemencében sült lepények „minőségbiztosítását” a TENE végezte, a lepény tésztájának minden készítőnél egyeznie kell, az ízesítésben „kemencéként” eltérések vannak. A kemencézést a családok jövedelemkiegészítő forrásnak tekintik, több család vendégházat, boltot üzemeltet. A nagybörzsönyi lepényt a logóval ellátott kemencéknél készítik, elsősorban a településre látogató turistákat célozza meg kínálatuk.

A nagybörzsönyi lepény, mely a belső piacon kerül értékesítésre, elsősorban a településre látogatók számára a helyi termék klasszikus definíciójának felel meg (G. Fekete 2011).

A településen megvalósult helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések értékelése a fenntarthatóság szempontjából

Nagybörzsönyben a tudatos, összehangolt HGF törekvések megjelenése a TENE megalapításától 2007-től kezdődött el. Az utóbbi 7 évben 30 munkahely jött létre a helyi gazdaságfejlesztéshez kapcsolódóan, így a településen a helyben munkát találók többsége HGF-ben tevékenykedik. A TENE eredményei külön figyelemre méltók a tekintetben is, hogy az elmúlt 7 évben a HGF-hez kapcsolódó munkahelyek száma gyarapodott a legnagyobb mértékben a községben. Még a 2010-ben megkezdett „közfoglalkoztatási boom” után sem dolgoztak ekkora számban közmunkások a településen.

A HGF Nagybörzsönyben valóban többszereplős, közösségi részvétellel valósult meg, nem egy kiemelkedő foglalkoztatótól függ. A nagybörzsönyi kezdeményezések fenntarthatóságát bizonyítja, hogy éppen a 2007-es világgazdasági válság után valósultak meg, ezzel is igazolva a lokális szintnek és az egyéni kiútkeresésnek a helyi aktív közösségként való eredményes megnyilvánulásának létjogosultságát a globális szint mellett.

A Nagybörzsönyben megvalósult helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések erősségei: többszereplős, így egy vállalkozás kiesése sem jelentene problémát, endogén, a helyi szereplők kellőképpen motiváltak a HGF tevékenységek elindításához és fenntartásához is. Az endogén jelző finanszírozási értelemben is igaz, a nagybörzsönyi kezdeményezések előnye, hogy működésük lényegében független a külső pénzügyi forrástól, így a sikeres piaci ver-

seny esetén folyamatos lehet a fejlődés. Számos kiváló HGF kezdeményezés hiúsult meg a külső források kimerülése következtében. A külső forráskeret kifogyásának következtében életképtelen HGF kezdeményezésre a Börzsöny térségében jó példaként szolgál a Magosfa Alapítvány által 2006-ban (Magyarországon elsőként) létrehozott Duna-Ipoly-Zöldút. A Magosfa Alapítvány Európai Unió által finanszírozott pályázat keretében a Börzsönyi településeken helyi termékeket és szolgáltatásokat bemutató ismeretterjesztő táblákat helyeztet ki. 2006-os terveik szerint a kerékpáros és gyalogos turisták keresik majd fel a helyi termelőket, szolgáltatókat. A pénzügyi keret kifogyása után (2008-tól kezdve) a táblák amortizációnak indultak, miközben a kirándulók sem vették igénybe azokat. A program hibája volt, hogy hiányzott a helyi részvétel, mivel az alapítvány székhelyén tevékenykedő munkatársak koordinálták azt, így nem épült be az adott településeken HGF szereplőinek gondolkodásába és tevékenységeibe sem (Sólyom Barbarával és Juhász Adriennel készített interjú nyomán).

A Nagy-Börzsönyben megvalósult helyi gazdaságfejlesztési törekvések közös jellemzője a helyi kontroll érvényesítése. A helyi kontroll megvalósítása annyiban eltér a hazai tapasztalatoktól, hogy nem az önkormányzat érvényesíti azt, hanem a helyi civilek.

Következtetések, javaslatok

A hazai rurális térségek napjainkban is számos problémával és lehetőséggel szembesülnek, melynek szakmai feltárása, vizsgálata nélkülözhetetlen a fenntartható terület- és településfejlesztési törekvések megvalósításához.

A meglévő helyi kezdeményezések továbbfejlesztésére és más térségekben történő adaptációjára tett javaslatainkat SWOT analízis és a mentális térképek elemzése előzi meg. A SWOT analízis veszélyei közül a legérdekesebb a HGF szempontjából konkurens települések megjelenése. A település periférikus fekvése következtében a városokból érkezők (Budapest, Vác, Esztergom, Párkány, Ipolyság stb.) valamint azok, akik messzebből érkeznek „útközben” előbb megtalálhatják a centrumokhoz közelebb eső települések szolgáltatásait (3. ábra).

Erősségek: - erdei kisvasút országos ismertsége - erős helyi kontroll - egyedülálló épített örökség - helyi vállalkozások nagy száma	Lehetőségek: - szociális gazdaság kiterjesztése - környezeti nevelés - szabad munkaerő - Börzsönyből kitermelt fa hasznosítása
Gyengeségek: - leszakadó társadalmi réteg - előregedés - kevés felsőfokú végzettséggel rendelkezők	Veszélyek: - fiatalok elvándorlása - HGF területén konkurens települések megerősödése - szociális feszültségek növekedése

3. ábra . SWOT- analízis: Nagybörzsöny ábra

Forrás: Saját készítés

Javaslataink a tanulmány alapján

- **A helyi gazdaság fejlesztését – különös tekintettel a helyi termékekre és szolgáltatásokra – segítő civil szervezet létrehozása**

A civil szervezet marketing tevékenységet folytat, pénzügyi források elérését valósítja meg, segíti a helyi vállalkozók és termékek (helyi) piacra jutását.

A Szobi kistérség települései közül, kizárólag Nagybörzsönyben működik a helyi gazdaságfejlesztéssel foglalkozó civil szervezet, a többi településen kulturális, sportegyesületek működnek. A 21. században a települések versenyképességének növelése érdekében a gazdaság fejlesztésének előtérbe kell kerülnie.

- **A helyi termékek és szolgáltatások kínálatának a kereslethez történő összehangolása a partnerség elvének figyelembe vétele mellett**

Nagybörzsönyben a kemencében sült lepények sütési rendje előre beosztott rendszert történik, így a kevésbé frekvenciált kemencék is lehetőséget kapnak, a helyi verseny ésszerű keretek között szabályozva van. A szabályozás összességében növeli a település versenyképességét a turizmusban érdekelt települések között.

- **Napjainkra elfeledett tradicionális termékek újbóli bevezetése a helyi piacra**

A nagybörzsönyi lepény a korábbi hagyományok sikeres újjáélesztése, mely által egy színvonalas, a kor elvárásainak megfelelő helyi termék valósult meg. A lepények minőség-

biztosítása helyi szinten meg is valósult (a tészta recept egyezése), logót bocsátottak ki a kemencék számára.

Bízunk benne, hogy az általunk bemutatott alulról építkező helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések más települések és a területi tervezésben érdekelték számára is hasznosnak bizonyulnak.

Irodalomjegyzék

- Czene Zs. – Ricz J. (szerk.) (2010): Helyi gazdaságfejlesztés Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok. Területfejlesztési Füzetek 2. Budapest VÁTI Nonprofit Kft. Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság Stratégiai Tervezési és Vidékfejlesztési Iroda 2010
- Farkas T. (2005): Cégelemzés In: Regionális elemzési módszerek (szerk. Nemes-Nagy József) ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, MTA Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest pp. 40-45.
- G. Fekete É. (2011) A szolidáris és szociális gazdaság elemei a magyarországi helyi gazdaságfejlesztésben. In: Észak- magyarországi Stratégiai Füzetek (2011) VII. évfolyam 2. szám pp. 38-57.
- G. Fekete É. (2010): Szociális gazdaság. In: Czene Zs,- Ricz J. (szerk.): Helyi gazdaságfejlesztés Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok. Területfejlesztési Füzetek 2. Budapest VÁTI Nonprofit Kft. Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság Stratégiai Tervezési és Vidékfejlesztési Iroda pp. 158-189.
- Handlerné Makkos D. – Ónodi Zs. – Schwertner J. (2012) Kincs, ami nincs. Esettanulmány mint módszer a helyi gazdaság-fejlesztési kezdeményezések értékelésében és tervezésében. In: Falu Város Régió 2012/1-2. pp. 25-32.
- Juhász Nagy A. (1988): Nagybörzsöny – Vízimalom. TKM Egyesület, Budapest
- Kiss J. P. (2005): Mentális térkép. In: Regionális elemzési módszerek (szerk. Nemes-Nagy József) ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, MTA Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest pp. 96-98.

Internetes források

Batizi Z. Nagybörzsöny története, Nagybörzsöny honlap. <http://www.nagyborzsony.hu/news.php>, letöltve: 2015.03.05.

Európa 2020 honlap, palyazat.gov.hu, letöltve: 2014.08.05.

- Németh N. Gyakorlati kérdések a helyi vidékfejlesztő szemszögéből. <http://www.mnvh.eu/sites/default/files/Nemeth.Nindor.pdf>, letöltve: 2014.07.05.
- Központi Statisztikai Hivatal Tájékoztatási Adatbázis <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp>, letöltve: 2014.07.05.
- Magosfa Alapítvány honlapja, <http://www.magosfa.hu/>, letöltve: 2014.09.05.
- Pest Megye Területfejlesztési Konceptió 2014-2020, http://www.pestmegye.hu/images/2014/Teruletfejlesztési_dokumentumok/Konceptio_megyei/Pest_Megyei_Teruletfejlesztési_Konceptio_-_II._kotet_javaslattevo_fazis.pdf, letöltve: 2015.09.05.
- TeIR REMEK adatbázis, <http://teir.vati.hu/>, letöltve: 2014.07.05.

Abstract

One of the least developed sub-regions of Pest County is Szob sub-region, which during the 20th century became a peripheric, border region of Hungary, furthermore after the political transition the economic changes made negative effect on it. In the last two decades numerous personal and settlement level bottom up initiatives and other external investments were made. In our research we presented the more and more visible bottom-up initiatives, their actors and effects.

Rezumat

Una dintre cele mai puțin dezvoltate sub-regiuni al județului Pest este sub-regiunea Szob, care de-a lungul secolului 20. a devenit o regiune periferică a Ungariei, în plus după tranziția politică schimbările economice au avut un efect negativ asupra ei. În ultimele două decenii s-au lansat numeroase inițiative bottom-up și s-au realizat și alte investiții externe. În cercetarea noastră am prezentat inițiativele bottom-up, care au devenit din ce în ce mai vizibile, actorii acestora și efectele lor.